

Mikroişlemcili Sistemler ve Laboratuvarı

Assembly ve Adresleme Türleri

Sakarya Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü
Yrd.Doç.Dr. Murat İSKEFİYELİ

Amaçlar

- Assembly dilinin genel özelliklerini tanımak
  - 8051 mikrodenetleyicisinin adresleme türlerini kavramak
  - 8051 komut setinin yapısını kavramak
  - Assembly dilinde örnekler yapabilmek
- Bu sunumdaki şekiller “C ile 8051 Mikrodenetleyici Uygulamaları, A.T.Özcerit, M.Çakıroğlu, C.Bayılmış, Papatya Yayınları” kitabından alınmıştır.

Assembly Dili ve Özellikleri

- Her bir komut, gerçekleştirdiği işleve karşılık gelen İngilizce kelimenin ya da cümlelerin kısaltması ile ifade edilir.
- (MOV =MOVE ve DJNZ=Decrement Jump Not Zero)
- Her bir kısaltma, makine dilindeki farklı bit dizisine karşılık gelmektedir.
- MOV R1, #61h ; R1 kaydedicisine 61h değerini yükle
- Assembly dilini kullanarak uygulama geliştirmek, makine diline (ikili sayı sistemine) göre daha kolaydır. C, Basic, Pascal vb. gibi yüksek seviyeli dillerde program yazmaya nazaran daha zordur.

Assembly Dili ve Özellikleri

Asembly Dilinin Avantajları

- Donanım hakkında daha fazla detay bilmeyi gerektirir. Bu dezavantaj gibi görölse de aslında kullanıcıya önemli bilgi birikimi sağlamaktadır.
- Özel donanım ihtiyaçları üzerinde daha fazla kontrol sağlar.
- Yüksek seviyeli dillere göre daha küçük, daha az yer kaplayan ve daha hızlı icra edilebilir kodlar üretilebilir.

Program Formatı

Etiket	İşlem Kodu (Komut-Opkod)	İşlenen (Operand)	Açıklama
Tekrar:	MOV	R1, #61h	;R1 kaydecisine 61h değerini ata

Etiket alanı

- Komut satırının ilk bilgisidir ve sembolik isimlerden oluşur.
- Program içerisindeki belirli işlevlerin gerçekleştiği bölümlerin başlangıcını göstermek amacı ile kullanılır.
- Program içerisinde istenilen kısma kolaylıkla dallanılmasını sağlar.
- Etiket ismi olarak mikroişlemci komut setinde tanımlı olan bir komut ismi verilemez.
- Etiket bir harf ile başlamak zorundadır.

Program Formatı

Komut

- Kısaltma(mnemonik) olarak da adlandırılan, komut seti içerisinde mikroişlemcinin belirli bir işi yapmasını sağlayan tanımlanmış sembollerdir.
- Komut alanına etiketten sonra 1 boşluk ya da sekme (tab) ile girilir.

Operand

- Bu alan, işlemciye işlenecek veriyi ya da verinin nerede olduğunu gösterir.
- Tek başına bir anlam ifade etmez.
- Genelde komutun etki edeceği **hedef ve kaynak** bilgisini içerir. Hedef ve kaynak bilgisi birbirinden virgül (,) ile ayrılır.

Program Formatı

Assembly dilinde sayı sistemlerinin kullanımı

Ön Takı	Son Takı	Anlamı	Örnek
(Boşluk)	D	Onlu sayı (decimal)*	55 – 55D
%	B	İkili sayı (binary)	%01010101 – 01010101B
@	O	Sekizli sayı (octal)	@33 – 33O
\$	H	Onaltılık sayı (hexadecimal)	\$FB – FBH

Açıklama Satırı

- ☐ Assembly dili (;) ile başlayan satırları açıklama satırı olarak kabul eder.
- ☐ Bu satırları yorumlamaz ve makine kodu üretmez.
- ☐ Yazılan uygulamanın anlaşılabilirliğini artırır

Yönergeler

ORG

- Kod bellek içerisinde programın başlangıç adresini belirtmek için kullanılan adres konumlandırma talimatıdır.
- ORG 'Adres' şeklinde kullanılır.
- Bir program içerisinde birden fazla ORG komutu kullanılabilir.

Talimat	Açıklama
ORG 0000h ;program 0000h adresinden başlasın PC=0000	
ORG 0030h ;program 0030h adresinden başlasın PC=0030	

Yönergeler

END

- Programın bitiğini gösteren talimattır.

DB (Define Bayt)

- Kod bellek içerisinde sayı ve kelime (string) dizilerinin tanımlanmasını sağlar.

İsim	DB	ifadeler	Açıklama
Max_sayi	DB	255	;tek bir değişken tanımlanması
Tablo	DB	0, 5, 4, 3, -10	;dizi olarak tanımlama
Yaz	DB	'8051 ogreniyorum'	;string olarak tanımlama

Yönergeler

EQU

- EQU (Equal = eşittir) bir sayısal değerin istenilen sembol adına atanması işlemini gerçekleştirir
- Bu tanımlama program içerisinde bir ifadenin ya da değerin çok fazla tekrar edildiğinde programın anlaşılabilirliğini arttırmak için kullanılır.

İsim	Talimat	Değer	Açıklama
Pi	EQU	3.14	;sabit değer tanımlama
Bilgi	EQU	55h	;55h adresindeki veriyi bilgi değişkenine ata

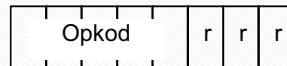
Adresleme Yöntemleri

- Adresleme modu, bir bellek konumuna ya da bir veriye erişimin nasıl olacağını belirtir.
- Doğrudan kullanılan komut uzunluğunu etkiler.
- Kullanılan komutlara bağlı olarak bilginin farklı yollarla hedefe gitmesine olanak sağlar.
- 8051 mikrodenetleyicisinde kullanılan 8 farklı adresleme yöntemi şunlardır.
  - Kaydedici adresleme
  - Doğrudan adresleme
  - Dolaylı adresleme
  - İvedi adresleme
  - Bağlı (Koşullu) adresleme
  - Mutlak adresleme
  - Uzun adresleme
  - İndisli adresleme yöntemi

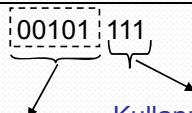

Kaydedici Adresleme

- 8051 mikrodenetleyicisinde R0'dan R7'ye kadar 8 tane genel amaçlı kaydedici vardır.
- Kaydedici adreslemede
  - Komutu oluşturan en yüksek değerlikli 5 bit yapılacak işlevi
  - En düşük değerlikli 3 bit ise R0 ile R7 arasındaki hangi kaydedicinin kullanılacağını gösterir.

Assembly	Açıklama
ADD A, R7	;R7 kaydedicisinin içeriğini Akümülatöre ekle

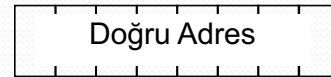
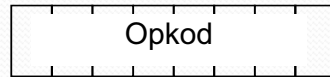
komutun makine dilindeki karşılığı 00101111B'dir

Kullanılan kaydedici R7

ADD işlemini gösteren Opkod

Doğrudan Adresleme

- Doğrudan adresleme yöntemi, dahili alt RAM (lower RAM) ve SFR alanına erişmek için kullanılır.
- Doğrudan adresleme yönteminde komutlar 2 bayt uzunluğundadır.
  - İlk bayt opkod'u (gerçekleştirilecek işlemi),
  - ikinci bayt adres bilgisini gösterir.
- Doğrudan adresleme yöntemi adresleri örtüşen üst RAM ile SFR bölgeleri birbirinden ayrılmasını sağlar.
- Bu iki alandan SFR bölgesine doğrudan adresleme yöntemi kullanılarak erişilebilir.

Doğrudan Adresleme

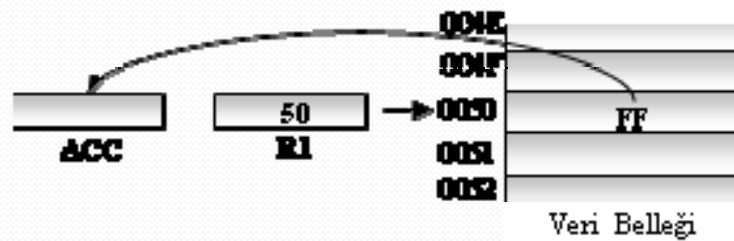
Assembly	Açıklama
MOV P1,A	;Aküyü Port 1'e kopyala
MOV A,70h	;70h adresinin içeriğini Aküye kopyala
MOV A,80h	;SFR bölgesine erişilir, 80h Port 0'ın adresidir. ;P0'daki bilgi Aküye kopyala

Dolaylı Adresleme

- Tanımlanan bir değişkenin adresinin değiştirilmesi, hesaplanması ya da tekrar değiştirilmesi işlemlerinde dolaylı adresleme yöntemi kullanılmaktadır.
- Adresleme yöntemlerinin en güçlüsüdür.
- Bu adreslemede kaynak veya hedefin adresi komutun içerisinde açık olarak verilmez.
- Verinin gerçek adresini tutmak için R0 ve R1 kaydedicileri “işaretçi” olarak kullanılır.
- Bu kaydediciler bilginin RAM’de yazılacağı veya okunacağı adresi içermektedirler.

Dolaylı Adresleme

Assembly	Açıklama
MOV A,@R1	;Alt RAM'deki 50h adresinin içeriği (FFh) Aküye aktar

İvedi Adresleme

- DPTR'nin kullanıldığı istisnai durum dışında 2 bayt uzunluğundaki komutlardan oluşur.
- Bilginin geçici olarak komut içerisine yüklenmesi yüksek komut hızı sağlar.

Assembly	Açıklama
MOV A, #12	;Akü'ye 12 değerinin atılması
MOV R0, #10h	;10h bilgisini R0 saklayıcısına yükle
MOV DPTR, #2000H	;2000h bilgisini DPTR'ye yükle, 3 bayt'lık komut

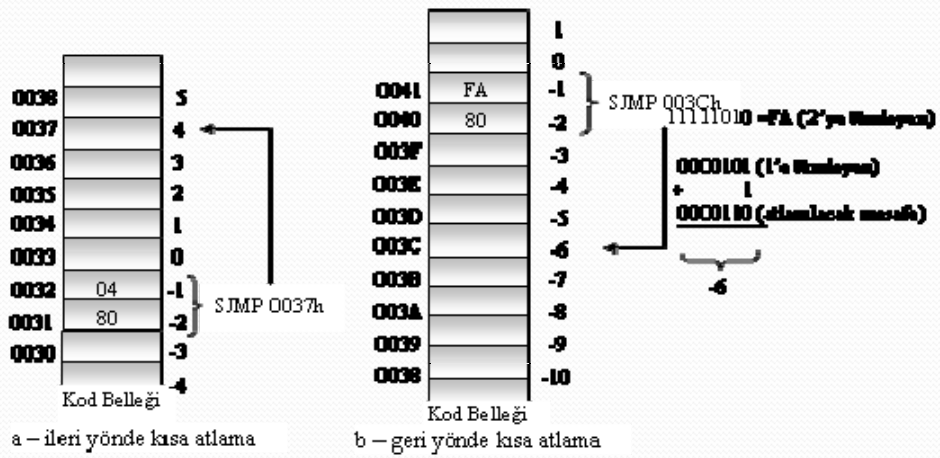

Bağıl Adresleme

- Sadece atlama komutları ile birlikte kullanılır.
- Komutlar 1 bayt opkod ve 1 bayt adres bilgisi olmak üzere toplam 2 bayt uzunluğundadır.
- Adres bilgisi 8-bit ile ifade edildiği için maksimum +127 (ileri yön) ve -128 (geri yön) aralığında bir atlama işlemi gerçekleştirilir.

Bağıl Adresleme

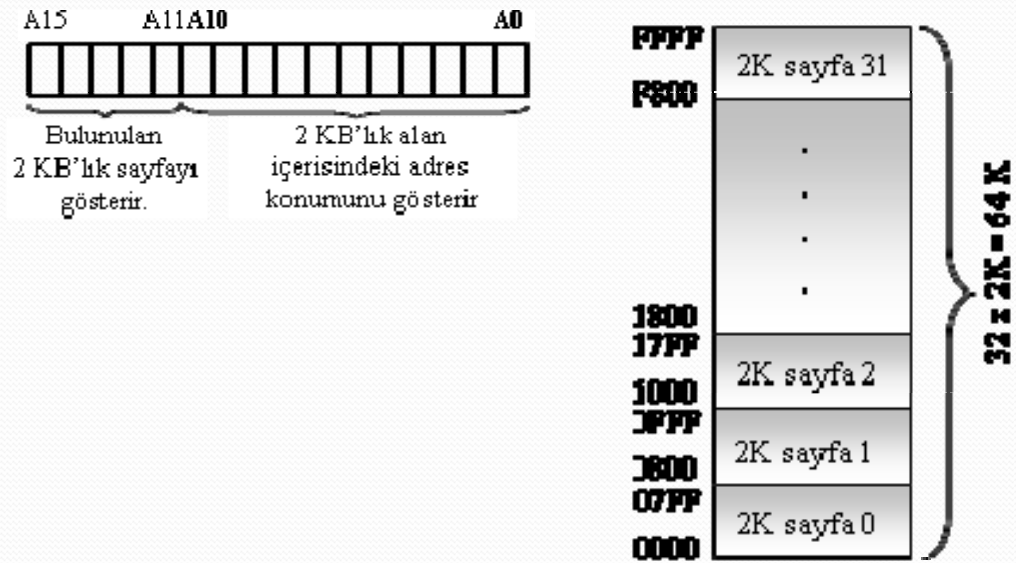
Mutlak Adresleme

- Sadece ACALL ve AJMP komutları ile kullanılır.
- 2 bayt uzunluğundadır ve kod bellek içerisinde 2 KBaytlık bir alanı adresleyebilirler.
- Maksimum 64 KBayt olan kod bellek 2 KBaytlık 32 bölmeye ayrılabilir
- Hangi bölmenin seçileceğini program sayacı (PC) belirlemektedir.

A10-A8 Opkod

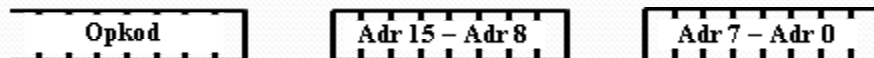
A7-A0

Mutlak Adresleme

Uzun Adresleme

- Yalnızca 3 bayt'lık LCALL ve LJMPL komutları kullanılır.
- 16-bit hedef adres bulunabilir.
- $2^{16} = 64$ KBaytlık adres aralığında atlama işlemi gerçekleştirilebilir.

Sıralı Adresleme

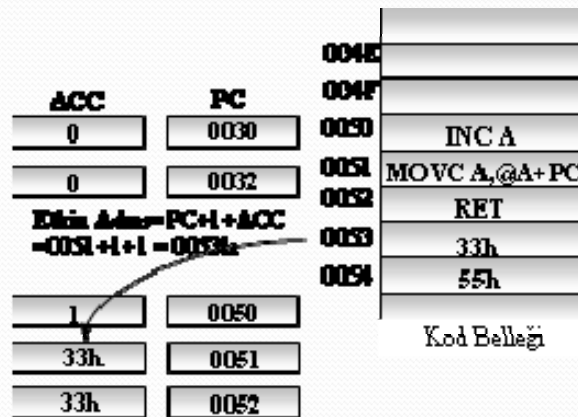
- Bellekte bulunan sıralı bilgilere erişmek için en elverişli adresleme yöntemidir.
- Çok sayıda veriye az sayıda komut kullanarak erişmek mümkündür.
- JMP ve MOVC komutları kullanılır.
- PC veya DPTR ile akümülatörün toplamı, atlanılacak olan etkin adres bilgisini belirler.

$$\boxed{\text{Opkod}} + \boxed{\text{ACC}} = \boxed{\text{Etkin Adres}}$$

Sıralı Adresleme

Adres	Kodlar
0030h	MOV A, #0
0032h	CALL BASLA

0050h	BASLA: INC A
0051h	MOVC A, @A+PC
0052h	RET
0053h	TABLO: DB 33h
0054h	DB 55h

Sorular:

?

Sakarya Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü
Yrd.Doç.Dr. Murat İSKEFİYELİ